

MEGYÜNK AMERIKÁBA!

Anyai öregapámra emlékszek, földműves volt, járt gyümölcs-fákat is oltani, és a falusi parasztközösségben bögzött, citerán is tudott. Özvegyen élt akkor legénykorú fiával, Jánossal.

Apám is földműves lett. Azt hiszem, 12 hold földünk volt. Közvetlenül a Holt-Tisza mellett dinnyét is termesztünk. Apám kosarat is font, azt is nagyon értette, meg szakajtót, tudott székot is befonni, és söp-rüt is kötött. Jóban voltunk a szerbekkel.

Amikor a magyarok bevonultak a faluba, a tanácsház [község-háza] előtt beszédet tartottak. Parázs volt a hangulat. Valaki a tetőn félrehúzott egy cserepet, lövés dördült, erre fölborult a rend, és mindenki lélekszakadva menekült.

Később egyre több rossz hírt lehetett hallani, ami bizonytalanságot ébresztett a lakosság körében. Végül – ez már 1944 őszén történt, ha jól emlékszem, csütörtöki napon – kido-bolták, meddig kell a magyaroknak elhagyni a községet.

Apám meg a körösztapám (akik sógorok is voltak) be volt vonultatva Szabadkára. Mind a ketten megszöktek, és hazajöttek. Anyám rögtön elkezdett sütni, főzni: kenyeret, pogácsát... a legszükségesebb dolgokat a kocsira rakva éjjel 11-kor sírva indultunk el.

A körösztapám két fiatal lova húzta a kocsit, amin három család (mi öten, körösztapámék négyen és öregapám Jánossal) foglalt helyet.

Reggel, amikor kivilágosodott, láttuk, hogy nagyon sok a menekülő, volt legalább 130-150 lovaskocsi. Körösztapám vigasztalt bennünket, gyerekeket. „Megyünk Amerikába – mondta –, ha már el kellett hagyni a hazánkat és a házainkat.” Szenttamás felé haladtunk a kocsisokkal,

Cséplés Csurogon

keresztülmentünk a folyón átívelő fahídon¹, majd rátértünk az Újvidékről Szabadkára vezető útra. Sokszor le kellett húzódnunk az útról, mert egyre több katona ment autóval, motorokkal Újvidék felé. A katonák enni- és innivalót kértek a menekülőktől.

Akkor már bombázták Újvidéket a repülők. A város fölött nagy léggömbfélék látszóttak, és a bombázás egyre jobban hallatszott. A határ már le volt zárva, de a menekülőket átengedték. Jánoshalmán a falu szélén egy kis házban húztuk meg magunkat.² Szépen befogadtak bennünket. Csináltak apámék a kert végében egy bunkert, kukoricaszárral eltakarták. A nők (az akkor várandós anyánk is) és a gyerekek itt bújtak meg 2-3 hétig. Pár nap múlva iszonyatos lövöldözés kezdődött, sok katona és civil meghalt.¹ Akkor tudtuk meg, amikor kimehettünk a bunkerből, hogy tele van a sportpályaszerű terület orosz katonákkal és harcokcsikkal. Ezután apámat – mivel tudott szerbül – elvitte az orosz parancsnokság tolmácsnak. Oda pedig, ahol laktunk, egy tisztet helyeztek, hogy védjen bennünket.

Apámat naponta hazaengedték, ha szükség volt rá, újra jöttek érte, és vitték. A falu férfitajai eltemették a halottakat. Emlékszek, apámék az udvarunkban levő fenyőfák alá földeltek el katonákat. Eltelt úgy 2-3 hónap, az oroszok továbbmentek, csendesült a helyzet, akkor átmentünk egy nagyobb házba, ahol egy ügyvéd egyedül lakott. Itt már könnyebben éltünk újszülött testvéremmel együtt. A férfiak dolgoztak: epret szedtek, pálinkát főztek, kosarat kötöttek, napszámosként is tudtak munkát vállalni, így a családok fenntartása egy kicsit könnyebb lett. A bátyámmal Jánoshalmán kezdtünk iskolába járni.

A következő évben 40-50 család elindult újabb megélhetést keresni. Átkeltünk mi is a Dunán. A Sárközben sok csurogi család tanyákban talált lakhelyet. Sárpilisén, Decsen, Ócsényben és a szőlőhegyeken különböző munkákat végeztek. Mi egy decsi tulajdonú tanyában laktunk. A szüleim szőlőmegmunkálást vállaltak, mi pedig a hegyen levő iskolába jártunk. Abban az időben lehetett hallani a svábok kitelepítéséről. Az újságokból és a szóbeszédből hírlett, hogy hol vannak üres házak, amiket a menekülteknek felajánlottak, illetve kiutaltak. 1947-ben minket is hívtak ismerős családok Mözsre, oda is költöztünk. Úgy emlékszem, 17-18 menekült család került '47-ben és '48-ban ide. Egypáran Decsen maradtak, meg Ócsényben, Szekszárdon. (A háború után Mözsön a Bihar megyeiek vették át a hatalmat. Közülük került ki a tééselnök, a párttitkár, a rendőrök is mind bihar-nagybajomiak voltak.) A Bácskából idekerült családok nagyon összefogtak, segítettek egymást a munkában, mindenben; ez nagyon sokat jelentett mindenkinek. Mi, gyerekek is sokat dolgoztunk az iskolába járás mellett. 12-13 hold földet műveltünk. Szántottunk, vetettünk: búzát, rozsot. Sok volt a kapálnivaló is. Itt is foglalkoztunk dinnyével, dohányt is termesztettünk, tartottunk lovat, tehenet, üszöket, sertést, baromfit... állandóan dolgoztunk. Amikor hazaértünk az iskolából, apám kiadta a parancsot: „Mentek az Alsó-határba, a Felső-határba, a Fekete vízhez. Megkapáltok 2 vagy 3 sort, utána jöhettek haza. Otthon szecs-

¹ Valójában a Bács-éren. Szerbül Krivaja

² Azokban a hetekben a határ menti magyar helységek mindegyikébe sok délvidéki menekült érkezett. Jánoshalma azonban valóságos gyűjtőtáborukká alakult. A menekülők egy része ott is ragadt, leszármazottaik ma is ott élnek.

kázzatok a teheneknek, a borjaknak!” A sok munka mellett az öt testvéremmel együtt mind elvégeztük a 8 általánost. Én asztalos szakmunkás szerettem volna lenni. Mestert kellett keresnem, hogy inas lehessenek.

'54-ben Szekszárdon Tamás József asztalosmester nagy örömmre fölvelt inasnak. Ő az akkori viszonyokhoz képest jól felszerelt műhellyel rendelkezett, jó szakember volt, és a műhelyben dolgozott egy Bácskából idetelepült kiváló mester is, akitől meg lehetett tanulni a szakmát. Megszereztem a szakmunkás-bizonyítványt. Dolgoztam a pécsi hangszergyárban: citerákat, hegedűket csináltunk, nagyon szerettem azt a finom munkát, de csak 600 forint volt a jövedelmem. A leszerelés után Baján dolgoztam, művezető lettem, majd Szekszárdon a faipari vállalatnál kaptam munkát.

Onnan később elcaltak Tolnára. Az asztalosipari szövetkezetben vettek modern gépeket, azokhoz értettem; többet is fizettek, mint Szekszárdon, attól kezdve nem is kellett bejárni. Művezető lettem, meg meős, később biztonságtechnikai megbízott. Leérettségiztem, utána Pécsen a Zipernowszkyban elvégeztem a vasipari szakot, munkavédelmi szakértői oklevelet kaptam.

Hatvankettőben vettem egy Danubiát. Hívott egyik unokatestvérem, hogy menjek el megnézni a novi-sadi ipari vásárt.³ El is mentem, és a Jugóban élő rokonaimat is meglátogattam. Bácsföldváron laktak apám testvérei, meg sok unokatestvér. Mind nagy örömmel fogadtak. Mondom egyszer a sógoroknak: „Reggel elmegyek Csurogra!” (A csurogi temetőben van egyik húgom eltemetve.) „Nem, nem, szó se lehet róla! Megtudják, hogy ki vagy... abból csak baj lesz! Szó se lehet róla!” „Én mindenképpen elmegyek. Nem szólok senkinek. Tudom, hol laktunk; meg akarom nézni azt a házat!” „Akkor megyünk mink is! Ha egyedül mész, hátha nem jössz haza.” Biciklivel mentünk. „Ne szóljatok közbe, hogy merre menjek – kértem őket –, tudni akarom, odatalálok-e.” Földvártól akkor még földes úton lehetett menni; ahogy letértünk a jelzőtáblánál, rögtön ott volt egy kocsmá. A tanácsháznál⁴ is megálltunk. (A templomot azóta lebontották.⁵) Megnéztük, hol végezték ki az embereket.

Elmentünk a temetőbe is, az útközben van, mielőtt odaérnénk az utcánkhoz. Föl volt szántva, a nagyobb fákat kivágták, nem találtuk meg a húgom sírját. Meg tudtam mutatni a helyét, mert arra emlékeztem, hova temettük. Három nagy akácfától úgy öt méterre.

„Menjünk, nézzük meg a Lehel utca 11-et!” Bikaistálló állt a sarkon, ott kellett fölmenni a dombra. A második utca volt a miénk. Mutattam a sógoroknak: Itt forduljunk be!” „Nem jó felé mész, Sanyi! A következő utca lesz.” Így ők. „Itt kell befordulni. Emlékszek rá!” Addig-addig erőlködtem, mentünk. Az utca közepéig értünk. „Ez a szomszéd háza!” Megismertem. „Ott volt a kerekes kút – mutattam – a hátsó konyhaajtótól úgy öt méterre. Mellette volt egy barackfa... alig vártuk, hogy a barack beérjen. Itt vagyunk” – mondtam. – Megláttam

³ Újvidéki Nemzetközi Mezőgazdasági Vásár

⁴ Községháza

⁵ A csurogi katolikus templomot lebontották nyomban az után, hogy a még le nem mészárolt magyarokat 1945. január 23-án a Járekon kialakított haláltáborba terelték. Csurog teljes magyar lakosságát kollektív háborús bűnössé nyilvánították, s ez a minősítés ma – 2013. május 3. – is hatályos. – M.M.

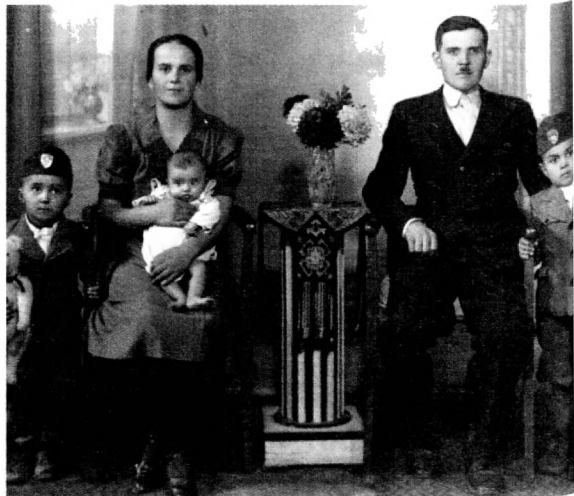
lerombolt házunkat. Mondták a sógorok, hogy csöndben legyünk, ne szóljunk senkinek. Azért egymással halkán beszélgettünk. Elmentünk a Tisza-partra is, ahol annak idején a dinnyeföldjeink voltak. Hatvanötben szegény édesanyám sírva kért, hogy menjünk el, nézzük meg a húgom sírját.

Hiába mondtam neki, hogy már nincs meg (a helyén most legelő van), menni kellett. Motorra ültünk. Elmentünk a temetőbe, aztán a házunkhoz. Anyám sirt. Gyorsan megfordultunk, nehogy észrevegyék, kik vagyunk.

Azóta sem voltam Csurogon.

A Szefcsik gyerekek édesapjukkal csurogi házuk udvarán

A Szefcsik család Csurogon

JEGYZET

¹ „A több napig tartó feszült várakozás után 1944. október 23-án Mélykút felől megkezdődött a szovjet csapatok bevonulása. 10 óra körül néhány lovas felderítő érkezett, majd déltájt Tolbuchin marsall harmadik ukrán hadseregének katonái nyomultak a községbe... Áldozatokkal járt az október 26-i német légitámadás, este és 29-én délelőtt bekövetkező magyar ellentámadás, melyet kis létszámú gyalogság hajtott végre... az akció következtében 13 magyar, 7 szovjet katona és újabb 4 polgári személy vesztette életét... a támadást a több mint tízszeres túlerőben lévő szovjet csapatok visszaverték. Az elesett szovjet katonákat a templom előtt, a magyarokat a Kistemetőben temették el.” Dr. Karsai Ferenc: Jánoshalma története 1849-től 1945-ig. [Kiad.] Jánosháza Nagyközségi Közös Tanács, 1982., 148. p.

⁶ A temető a templommal egyidejűleg annak sorsára jutott. – M.M.

Csurogi utca részlet

A lerombolt csurogi katolikus templom helyén lévő tér

Gyöngysziget (2013)